

تاریخچه قانون

ثبت مالکیت معنوی در ایران ریشه نود و سه ساله دارد و بر این اساس، نخستین بار در سال ۱۳۱۰ بود که دستورالعملی در این باره در مجلس شورای ملی تصویب شد و به اجرا درآمد. با این حال، با هر نوع ضابطه قانونی که در این باره رویه رو شوید، بهتر است بدانید که این نه یک قانون ملی، بلکه دستورالعملی ذیل یک معاهده جهانی موسوم به کنوانسیون پاریس است که در سال ۱۸۸۳ میلادی، یعنی ۱۴۲ سال قبل، با حضور نمایندگان کشورهای صنعتی جهان تصویب شد و تاکنون به جز سومالی، اتیوپی، اریتره، سودان جنوبی و میانمار، دویست کشور دنیا آن را پذیرفته اند. ایران نیز از همان سال ۱۳۱۰ به عضویت این کنوانسیون درآمد و از آن زمان تاکنون پنج نوبت اصلاح و به روزرسانی در متن مصوب ۱۳۱۰ انجام شده است تا ضوابط حقوقی لازم برای موارد به روز و جدید هم وجود داشته باشد.

صفر تا صد مالکیت معنوی

برای آگاهی از جزئیات فرایند قانونی ثبت مالکیت معنوی، به سراغ عالی ترین مرجع رسیدگی به این موضوع در استان، یعنی سید مرتضی مولوی پور، مدیرکل ثبت اسناد و املاک خراسان رضوی، می رویم. به گفته او، مالکیت معنوی در چهار حوزه علامت تجاری، اختراعات، طرح های صنعتی و نشان های جغرافیایی موضوعیت قانونی پیدا می کند و در خراسان رضوی حدود ۱۰۰ هزار نام ثبت شده و وجود دارد که البته تعدادی غیرفعال است.

مولوی پور در تشریح چهار حوزه ثبت مالکیت معنوی می گوید: یکی علامت تجاری شامل همین نام های تجاری مرسوم است که بر کالاها وجود دارد؛ از لوازم خانگی گرفته تا قطعات یدکی، محصولات خوراکی، اقلام بهداشتی و هر موضوع دیگر. دیگری اختراعات است. یعنی طرح های ابتکاری ویژه ای که در صورت احراز صلاحیت به نام فرد ثبت خواهد شد. علاوه بر این، منظور از طرح های صنعتی، شیوه تولید و شکل ظاهری و فنی هر محصولی است که در بازار وجود دارد. یعنی مثلاً اینکه یک تلویزیون صفحه نمایش خمیده داشته باشد، بطری نوشابه که شکل جدیدی داشته باشد، یا آمبیوه ای که با یک فرایند علمی خاص پاستوریزه شود، مورد چهارم هم نشان های جغرافیایی است؛ یعنی کالاهای خاصی که انحصار در یک موقعیت جغرافیایی خاص دارند؛ مثل زعفران قائنات، انار ساوه، شله مشهدی یا هر محصول دیگر.

بنابر اعلام مدیرکل ثبت اسناد و املاک خراسان رضوی، امروزه در ایران حدود هشتاد نشان جغرافیایی ثبت شده است؛ مثل پنیر لیقوان، زعفران قائنات و انواع مختلف فرش به نام شهرستان های مختلف مثل تبریز، کاشان، یزد یا کاشمر، اما به طور کلی، دو موضوع مهم درباره نشان های جغرافیایی وجود دارد. اول اینکه معمولاً افراد حقوقی درخواست ثبت یک نشان جغرافیایی را پیگیری می کنند و مثلاً نمی شود یک شله پز مشهدی درخواست ثبت شله به نام مشهد را بدهد. علاوه بر این، در جریان ثبت یک نشان جغرافیایی، نهادی که مرجع آن حوزه است صاحب نظر خواهد بود. یعنی مثلاً برای ثبت زعفران، انار یا محصولات باغی نیاز به تأیید جهاد کشاورزی است و برای ثبت تراکتور و ماشین آلات کشاورزی نیاز به اعلام نظر وزارت صمت وجود دارد. او ادامه می دهد: ما امروزه ارتباط نزدیکی با متن معاهدات بین المللی داریم. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور نماینده دائم در دفتر وایبو یا همان کنوانسیون جهانی در ژنو سوئیس دارد و در مصادیق مختلف روزمره، زیاد پیش می آید که ما به اصل متن و لوایح پیوست آیین نامه بین المللی رجوع می کنیم. طبق کنوانسیون پاریس، نام های تجاری در ۴۵ دسته طبقه بندی شده اند. ۳۴ طبقه مربوط به محصولات صنعتی در حوزه های مختلف خوراکی، فنی، مواد شیمیایی، مواد دختانی و از این قبیل است و ۱۱ طبقه هم به حوزه های خدماتی همچون هتل ها، تعمیرکاران، واحدهای صنعتی و موارد مشابه اختصاص دارد. البته اکنون دیگر کل فرایند رسیدگی به هر درخواست به صورت الکترونیکی و غیر حضوری انجام می شود و درگاه اینترنتی به نشانی www.iripo.ssaa.ir ۱۲ مسئولیت رسیدگی به هر اظهارنامه را برعهده دارد. درواقع، هرکس بخواهد نام واحد صنعتی محصول صنعتی یا اختراع او به شکل قانونی به نام خودش ثبت شود، اگر شخص حقوقی باشد، در هر ماه دو نوبت و اگر شخص حقیقی باشد، ماهیانه یک بار می تواند درخواست بدهد و کارشناسان حقوقی به شکل غیربومی و ملی اظهارنامه او را بررسی خواهند کرد.

شهر در تصرف نام های بیگانه

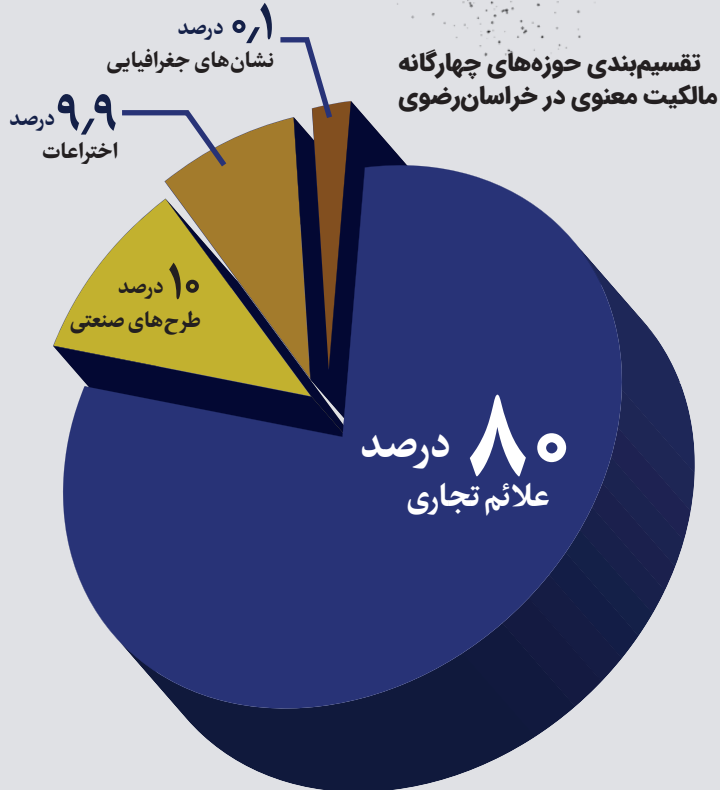
این روزها در شهر با کافی شاپ ها، فروشگاه ها و واحدهای صنعتی پرشماری رویه رو می شویم که به نام های بیگانه و حتی نام آئوس نام گذاری شده اند. موضوع را که از مدیرکل ثبت اسناد و املاک خراسان رضوی پیگیری می کنیم، مولوی پور تصریح می کند که ثبت نام های تجاری از اساس فرایندی دلخواه است. یعنی افراد می توانند در زمان تولید یک محصول صنعتی یا افتتاح یک مغازه در شهر، برای ثبت رسمی آن درخواست دهند، اما اگر این طور نباشد، سازمان ثبت اسناد مسئولیتی در قبال پیگیری نام گذاری های بیگانه ندارد و نظارت و برخورد با واحدهای متخلف بر عهده اصناف، اداره اماکن، شهرداری و نهاد های دیگر است. وی بیان می کند: طبق رویه جاری، ثبت نام های بیگانه برای ۱۱ طبقه خدماتی بلامانع است و ۳۴ طبقه محصولات صنعتی هم فقط در صورتی که صاحب کارخانه کارت بازرگانی و هدف گذاری بر صادرات داشته باشد، می تواند نام محصول یا کارخانه خود را به نام غیرفارسی بگذارد. درواقع ثبت علامت تجاری امری دلخواه است و افراد اگر نخواهند، می توانند بدون هماهنگی اداره ثبت کسب و کارشان را راه بیندازند و قانون هم به صراحت اعلام کرده است که صدور مجوزها نباید منوط به کسب یک مجوز دیگر باشد.

شکاف قانونی فرصتی برای سودجویی

تا اینجا گزارش شاید به نظر تان رسیده باشد که فرایند قانونی ثبت نام های تجاری خیلی شسته رفته و بی نقص است، اما متأسفانه امروزه مصادیق گسترده سوء استفاده از همین قانون روشن و کامل هم وجود دارد. مختصر و مفید، امروزه خیلی ها هستند که به شکل گسترده و گاهی سازمان یافته، ده ها نام تجاری مختلف ثبت می کنند تا زمانی که یک کارافزین خواهان ثبت واقعی آن محصول بود، ناچار به خرید آن نام باشد یا اگر فروشگاهی در کسب و کارش موفق شد، بتوانند ادعا کنند که این نام تجاری پیش تر به نام آن ها ثبت شده است و با تشکیل پرونده قضایی از مالک آن شکایت کنند و غرامت های گزاف بگیرند. حالا بر ایمان روشن می شود که چرا بر اساس گزارش مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، ایران در سال گذشته میلادی در رتبه نخست جهان از نظر ثبت نام های تجاری قرار داشته است.

در این باره، علی سپهر، رئیس انجمن مراکز تحقیق و توسعه خراسان، در گفت و گو با ما تأکید می کند که این چالشی راهبردی و در دسری جدی برای همه تولیدکنندگان و فعالان اقتصادی است.

او ادامه می دهد: قوانین صدور مجوزها و ثبت مالکیت معنوی نام های تجاری شاید در ظاهر خیلی قوانین مترقی و کاملی باشند، اما هنوز راه سوء استفاده در آن ها وجود دارد. به عبارت دیگر، امروزه شما به عنوان یک شخص حقیقی برای اینکه در هر طبقه یک علامت تجاری ثبت کنید، کل هزینه های قانونی تمام شده که باید به خزانه دولت واریز کنید، کمتر از ۵ میلیون تومان است. محدودیتی هم برای ثبت نام تجاری به ازای یک کد ملی وجود ندارد و همین می شود که الان به نام یک نفر حتی تا ۳۲۰ نام تجاری به ثبت رسیده است. این چالشی است که امیدواریم نمایندگان مجلس در متمم های بعدی با افزایش حقوق دولتی، هزینه های ثبت نام تجاری یا اعمال محدودیت به ازای هر کد ملی، تدبیری برای آن بیندیشند.

هزینه ثبت نام تجاری در هر طبقه کالا یا خدمات

اشخاص حقیقی	اشخاص حقوقی
۶۰۰ هزار تومان برای ثبت + ۲ میلیون تومان برای آگهی در روزنامه رسمی کشور	۳ میلیون تومان برای ثبت + ۲ میلیون تومان برای آگهی در روزنامه رسمی کشور

سودجویی از مالکیت معنوی

نگاهی به چالش های یک قانون ثبتی که راه را برای سودجویان باز گذاشته است

فرض کنید می خواهید یک مغازه در شهر باز کنید یا به عنوان کارآفرین، یک واحد تولیدی راه بیندازید. بی شک انتخاب نام برای این واحد صنعتی یا صنعتی مسئله ای نیست که فقط به سلیقه شما مربوط باشد، بلکه قانون نیز در این باره حدود و مرزهای تعیین می کند تا نام تجاری شما بیگانه نباشد، با فرهنگ اسلامی ایرانی تطبیق پیدا کند و شباهت اسمی و مفهومی با رقبایان تجاری تان نداشته باشد. قانون مسئولیت تعیین این حدود و محدود را برعهده دستگاه های گوناگونی قرار داده، اما صیانت از رقابت تجاری منصفانه در ایران بیش از همه با قانون مالکیت معنوی است و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مجری آن است. در این گزارش، به بررسی جزئیات ثبت یک نام تجاری، طرح صنعتی، اختراع یا نشان جغرافیایی و ضرورت ها، چالش ها و فرایند قانونی آن می پردازیم.

چه نام هایی غیرقانونی هستند؟

آن طور که مدیرکل ثبت اسناد و املاک خراسان رضوی تأکید می کند، دلایل رد یک نام تجاری در ایران، تطابق عینی و عملی با کنوانسیون پاریس دارد و حالت های گوناگونی را در بر می گیرد، اما به صورت کلی، چند پیش شرط اساسی وجود دارد. اولاً اینکه یک علامت تجاری نباید عام باشد. مثلاً قانون اجازه نمی دهد یک محصول لبنی، یک ماده خوراکی یا یک قطعه صنعتی به نام «ایران» باشد. علاوه بر این، هرگونه مشابهت آوایی و معنایی با نام های تجاری ثبت شده در همان حوزه هم باعث رد شدن اظهارنامه می شود. مثلاً اینکه یک تولیدکننده بخواهد یک محصول لبنی به نام «واله»، لوازم خانگی به نام «اشنوا» یا تلفن همراه به نام «سانسونگ» تولید کند. به گفته مولوی پور، فقط از ابتدای سال ۱۴۰۳ تاکنون بیش از ۶ هزار اظهارنامه رسمی برای انواع مختلف نام های تجاری در استان به ثبت رسیده که تاکنون به ۹۵ درصد از آن ها رسیدگی شده است. مولوی پور بیان می کند: در حالت کلی، کمتر از ۲۰ درصد درخواست ها به تأیید نام و ثبت آن ها منجر می شود و متأسفانه دلایل رد نام، طیف وسیعی از درخواست ها را به عدم تأیید و شکست ختم می کند. درواقع واگذاری امور به شرکت های نالایق واسطه، ناآگاهی از قانون و مراجعه نکردن برای تمدید نام در هر ۱۰ سال، از عوامل اصلی رد یک اظهارنامه یا تعلیق اعتبار حقوقی آن محسوب می شود.

۷ اعلام نتیجه (رد یا تأیید نام تجاری)

۴ پرداخت هزینه های قانونی ثبت اظهارنامه

۵ مراجعه به دفتر اسناد رسمی و تهیه گواهی امضا

۶ ثبت آگهی در روزنامه رسمی کشور

۱ ثبت نام در سامانه ابلاغ الکترونیک قضایی (ثنا)

۲ مراجعه به سایت www.iripo.ssaa.ir

۳ ثبت هویت فردی و بازگردانی مدارک

مراحل ثبت علامت تجاری، اختراع یا طرح صنعتی